

Renée van Riessen neemt afscheid als bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie

Foto: Rick Keus

Van 2011 tot 2020 was Renée van Riessen bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie aan de Universiteit Leiden. Ze blikt terug op haar hoogleraarschap en vooruit op de conferentie waar ze, in het kader van haar afscheid, zal spreken over 'Zin in nabijheid'.

In je onderwijs en je publicaties tijdens je hoogleraarschap heb je veel gedaan met Joodse filosofie. Vanwaar deze keus?

Dat heeft voor mij te maken met interesse en vertrouwdeheid. Joodse filosofie boeit me omdat het duidelijk accent legt op pluraliteit, op denken in termen van veelheid. Daarmee biedt het een correctie op veel Westerse filosofie, waarin een sterke tendens is naar eenheid. Ik heb met name onderzoek gedaan naar het denken van Levinas, want dat stelde me in staat om op een betekenisvolle manier verder te denken over thema's als relaties en innerlijkheid. Daarnaast deed ik ook een beroep op christelijke denkers als Augustinus, Kierkegaard en Ricoeur. De laatste tijd is voor mij het werk van Marilynne Robinson belangrijk, zij ontwikkelt als christelijk denker en schrijver een eigen visie op de menselijke geest.

Hoe was het contact met studenten?

Ik heb jarenlang het vak *Filosofie en religie* gegeven en die colleges trokken studenten van allerlei slag. Sommigen hadden een christelijke achtergrond, anderen kwamen op de thematiek af. Voor bijna allemaal was het verrassend om in een filosofiecollege met religieuze thema's in aanraking te komen. Soms reageren ze dan met een vraag: God was toch dood? Alsof dat in de filosofie langzamerhand een voldongen feit is. Maar ook voor christelijke studenten kan het spannend zijn. Sommigen komen uit een milieu waarin het geloof wordt voorgesteld als een pakketje waarheden dat je moet doorslikken. Dan wordt er in de academische wereld flink aan je geschud. Ook in mijn colleges, want filosofie betekent dat je vragen stelt. Soms kwamen studenten met persoonlijke vragen naar mij toe. Het is mooi om dan een keer door te kunnen praten. In mijn ogen is de leerstoel daar ook voor bedoeld.

Je was de eerste en tot nu toe ook de enige vrouwelijke hoogleraar. Hoe was dat?

Er is weleens aan mij gevraagd: wat zoek je tussen al die mannen? Mijn antwoord op die vraag is, dat ik er wil zijn voor vrouwen die net als ik geboeid zijn door filosofie, maar in de academie weinig identificatiefiguren tegenkomen. Er kwamen gelukkig altijd veel vrouwen naar mijn colleges. Dus mijn advies is: blijf naar vrouwen zoeken die dit kunnen en willen doen, blijf naar diversiteit zoeken.

(vervolg van pag. 1)

Je gaat het op de conferentie hebben over 'Zin in nabijheid'. Kun je alvast een tip van de sluier oplichten?

De coronapandemie heeft ons bewust gemaakt van iets waar we eerder nooit zo op letten: de vanzelfsprekende fysieke nabijheid van anderen. Filosofisch gezien is dat interessant, omdat het de vraag doet opkomen wat deze nabijheid betekent voor de zin van het leven. Ik zal in mijn lezing onder

meer gebruikmaken van het werk van Levinas. Volgens Levinas oriënteert de naaste ons op het goede, en dat begint al in de nabijheid in fysieke zin. Tegelijkertijd zien we nu dat juist dit aspect op de achtergrond raakt in de internetsamenleving. Contact is nu vaak online. Op dit probleem hoop ik in mijn lezing in te gaan.

19 juni 2021: Christelijke Filosofie Conferentie

Op 19 juni 2021 organiseren we onze jaarlijkse Christelijke Filosofie Conferentie. Het ochtendprogramma, dat om 10.30 uur begint, wordt gehouden in de Sint-Joriskerk in Amersfoort en kan gevolgd worden via een livestream. Daarnaast zal een aantal (genodigde) gasten fysiek aanwezig kunnen zijn.

De hoofdspreker is prof. dr. Renée van Riessen. Zij was tot eind 2020 bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie aan de Universiteit Leiden. Het ochtendprogramma staat dan ook in het teken van haar afscheid als hoogleraar. Dr. Rik Peels zal een reactie geven op de lezing. Sander Luitwieler zal een muzikale bijdrage verzorgen op orgel.

Het middagprogramma met workshops zal volledig digitaal (via Zoom) plaatsvinden. In ieder geval prof. dr. ir. Jan van der Stoep en dr. Bart Cusveller zullen een workshop houden. Nadere informatie over het programma en, mochten de coronamaatregelen dat toelaten, de mogelijkheid om fysiek aanwezig te zijn, zal op www.christelijkefilosofie.nl worden gepubliceerd.

Thema: Zin in nabijheid

De corona-pandemie bracht verandering in onze verhouding tot anderen. Door de oproep om (minimaal) anderhalve meter afstand te houden leerden we de nabijheid vooral als een gevaar te zien. Toch misten we de nabijheid ook. Het gemis van aanraking werd, met een nieuw woord, 'huidhonger' genoemd. Na meer dan een jaar afstand-houden hebben we meer dan ooit zin in nabijheid. De lezing is dan ook getiteld 'Zin in nabijheid: reflecties over aanraking, ontmoeting en liefde'.

In haar lezing zal Renée van Riessen de vraag stellen of er een verband is tussen het verlangen naar nabijheid en de ervaring van het leven als zinvol of betekenisvol. Ze zal deze vraag onderzoeken aan de hand van het denken van Martin Buber en Emmanuel Levinas. Naast deze filosofen zullen ook hedendaagse schrijvers als Michel Houellebecq en Marilynne Robinson hiervoor bouwstenen leveren.

Jan van der Stoep wordt hoogleraar Christelijke Filosofie aan de TU Kampen

Stichting voor Christelijke Filosofie en de Theologische Universiteit Kampen benoemen per 1 augustus 2021 prof. dr. ir. Jan van der Stoep als bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie en universitair hoofddocent. Binnen de TU Kampen zal hij verbonden zijn aan het *Neo-Calvinism Research Institute*. In zijn leeropdracht staat het onderwijs en onderzoek op het gebied van christelijke filosofie en de doordinking van een christelijke wereldbeschouwing met het oog op de praktijk centraal.

Kennisnetwerk christelijke filosofie

De TU Kampen wordt een knooppunt in een kennisnetwerk christelijke filosofie, waarover we u hebben geïnformeerd in eerdere edities van deze nieuwsbrief. Jan van der Stoep zal een leidende rol krijgen in dit netwerk. Sander Luitwieler, directeur van Stichting voor Christelijke Filosofie: "Het doel van het kennisnetwerk is om een impuls te geven aan onderzoek, onderwijs en kadervorming vanuit christelijk-filosofisch perspectief. We willen dat doen zowel op universitair als HBO-niveau. Jan van der Stoep is bij uitstek geschikt om hier een voortrekkersrol in te spelen." Het is onder meer de bedoeling

om vanuit de TU Kampen – in samenwerking met de andere bijzonder hoogleraren christelijke filosofie – een centraal cursusaanbod te ontwikkelen.

Grote vragen van deze tijd

Jan van der Stoep zal zijn nieuwe halftijdse functie combineren met de leerstoel christelijke filosofie aan de Wageningen Universiteit, waar hij twee dagen per week aan verbonden is. "De bijzondere leerstoel aan de TU Kampen is een mooie plek om vanuit een christelijke wereldbeschouwing na te denken over de wereld van het werk en over de grote vragen van deze tijd, zoals klimaatverandering en de rol van techniek in onze samenleving. Ik ben dankbaar dat ik met deze benoeming ruimte krijg om daar een bijdrage aan te leveren."

Jan van der Stoep

Philosophia Reformata in beeld

In 1936 werd *Philosophia Reformata* opgericht als het *Orgaan van de vereniging voor calvinistische wijsbegeerte*, met als doel “het bestudeeren, propageeren en vruchtbaar maken van de systematiek en de geschiedenis der filosofie in de richting van de wijsbegeerte der wetsidee”. Deze doelstelling gaat misschien niet meer helemaal op voor het orgaan in de huidige vorm. Toch laat dit gesprek met hoofdredacteur Gerrit Glas en redacteur Rik Peels zien dat de oer-intentie van het tijdschrift onveranderd is.

Voordat we het gaan hebben over Philosophia Reformata, kunnen jullie iets vertellen over jullie kennismaking met christelijke filosofie?

Gerrit: voor mij gaat dat terug tot midden jaren zeventig, toen ik geneeskunde aan de VU studeerde. Met name door zelf te lezen en door de studentenvereniging kwam ik in aanraking met de reformatorische wijsbegeerte. In het vierde jaar van mijn studie ben ik ook filosofie gaan studeren en ben bij Van Riessen afgestudeerd. Ik heb ook veel colleges gevolgd van Johan van der Hoeven en Jacob Klapwijk, prominente filosofen uit de traditie van de reformatorische wijsbegeerte.

Rik: bij mij verliep het meer schoksgewijs. Ik herinner me dat ik in vwo-3 meedeed aan een lessenmarathon van 24 uur. 's Nachts om een uur of vijf kregen we filosofie van Ieke Haarsma over de vraag of planten kunnen slapen. Dat intrigeerde me zo, dat ik filosofie in mijn vakkenpakket koos. Later, tijdens mijn studie theologie, heb ik het meest substantieel kennisgemaakt met christelijke filosofie. We kregen onder andere les uit *Gelovend denken* van René van Woudenberg. Op basis van dit soort belangrijke momenten ben ik filosofie gaan studeren aan de VU en later aan Notre Dame University in de VS.

Sinds wanneer maken jullie deel uit van de redactie van Philosophia Reformata?

Gerrit: ik zit sinds 2014 in de redactie en Rik nu ongeveer 2 jaar.

Is het profiel van het blad sterk veranderd in de loop der jaren?

Gerrit: in eerste instantie beoogde het tijdschrift de filosofie van Dooyeweerd uit te werken en te verfijnen. Dat idee bestaat echter al een jaar of vijftig niet meer. Er zijn slechts een aantal auteurs die nog binnen het 'systeem' werken. Een belangrijke omslag die het blad heeft gemaakt is die van internationalisering door te kiezen voor publicatie in het Engels bij een gerenommeerde uitgever van wetenschappelijke tijdschriften (Brill). We vonden namelijk dat het teveel een blad van Nederlanders voor Nederlanders was, terwijl we echt iets te bieden hebben voor een nieuwe generatie

Gerrit Glas

Rik Peels

christelijke denkers op internationaal niveau. Daarnaast willen we graag de verbinding zoeken met andere tradities van christelijk denken. Daarom ben ik ook blij met de toetreding van Rik tot de redactie, als representant van de analytische godsdienstfilosofie.

Rik: Ik denk dat *Philosophia Reformata* ook iets belangrijks toe te voegen heeft aan de bestaande internationale tijdschriften. De meeste bekende tijdschriften op dit gebied, zoals *Religious Studies en Faith and Philosophy*, besteden vooral aandacht aan klassieke godsdienst-filosofische vraagstukken. Denk aan de vraag of je bij geloof kunt spreken van kennis of hoe de eigenschappen van God zich tot elkaar verhouden. Het mooie van *Philosophia* is dat het een bredere oriëntatie heeft, door bijvoorbeeld de toepassing op techniekfilosofie of sociale filosofie.

Waar komt die brede oriëntatie vandaan?

Gerrit: dat komt door een oer-Kuyperiaans of neocalvinistisch element, namelijk dat Christus er niet alleen is voor de ziel, maar voor de hele samenleving en de hele wereld. Het heil is niet alleen voor mijn binnenkamer, maar voor de hele wereld. In die traditie staat het tijdschrift vanaf de oprichting en in die traditie sta ik zelf ook. De grondgedachte dat het geloof geen toevoeging is aan een in zichzelf neutrale wereld, maar intrinsiek verbonden is met alle aspecten ervan, drijft mij om die breedte te zoeken. Daar biedt het tijdschrift ook een forum voor.

Rik: daar zit dus ook de toevoeging ten opzichte van veel andere tijdschriften. Tegelijkertijd willen we in ons tijdschrift ook meer ruimte bieden aan de huidige Angelsaksische godsdienst-filosofische debatten. De verbreding die we willen bereiken, werkt dus twee kanten op: het is goed als de wereld kennisneemt van 'onze' benadering van christelijke filosofie, maar het is ook goed als onze achterban kennisneemt van de analytische godsdienstfilosofie en andere stromingen. Dan krijg je kruisbestuiving.

Het lijkt me ook een uitdaging, om verschillende disciplines bij elkaar te brengen.

Rik: dat is inderdaad een hardnekkig probleem in de academie. Disciplines spreken verschillende talen, dus het is altijd een uitdaging om ze met elkaar in gesprek te brengen. Dat geldt al voor filosofen onderling, dus al helemaal voor filosofen en bijvoorbeeld theologen of sociale wetenschappers.

(vervolg van pag. 3)

Gerrit: alleen al het vaststellen van wat relevante onderwerpen of vragen zijn, is een uitdaging. Om hiermee te kunnen omgaan, moet je beginnen met het vormen van een gemeenschap waarin je het normaal vindt om bepaalde vragen te bespreken die niet direct op jouw bord liggen, maar die voor een ander relevant zijn. Langzamerhand kun je dan gaan begrijpen waarom die vragen relevant zijn voor de ander. Dat is een hermeneutisch proces. Zo zie ik het redactiewerk ook. De koers en de richting van het blad komen in gesprek tot stand. De neocalvinistische oer-intentie van vroeger bestaat zeker nog, maar die krijgt op een actuele manier vorm in gesprek met experts op allerlei terreinen.

Rik: we hoeven ook niet allemaal alles te doen of te kunnen. Sommige onderzoekers zijn heel goed in precies argumenteren en onderscheidingen aanbrengen. Anderen zijn goed in het vertellen van een groter verhaal. Wat mij betreft hebben beide een plaats in *Philosophia Reformata*. Sommige artikelen mogen heel scherp argumentatief zijn en andere mogen een meer narratieve benadering hebben. Je moet niet iedereen dezelfde standaard opleggen. Dat vraagt van de lezer wel nieuwsgierigheid naar verschillende tradities.

Wat willen jullie de lezers nog meegeven?

Gerrit: ik noem graag de naam van Mathanja Berger. Zij is onze *editorial assistant*, en vanuit die functie verantwoordelijk voor het toezicht op het reviewproces en correctie van de artikelen. Zonder haar inspanning zouden wij *Philosophia Reformata* niet kunnen maken.

Rik: Ik vind het waardevol als lezers actief meedenken over de invulling van het tijdschrift. Dus als iemand een goed idee heeft voor een themanummer of een ander interessant idee heeft, neem dan gerust contact met ons op.

Gerrit Glas is psychiater en filosoof. Hij is hoogleraar bij de afdeling Filosofie van de Faculteit Geesteswetenschappen van de VU (Dooyeweerdleerstoel) en bij de afdeling Anatomie en Neurowetenschappen van het Amsterdam UMC.

Rik Peels is universitair hoofddocent aan de afdeling Filosofie van de Faculteit Geesteswetenschappen en de Faculteit Religie & Theologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij leidt momenteel een onderzoeksproject naar de epistemologie en ethiek van fundamentalisme (www.extremebeliefs.com).

Agenda

Christelijke Filosofie Conferentie

De jaarlijkse *Christelijke Filosofie Conferentie* wordt gehouden op zaterdag 19 juni 2021. Prof. dr. Renée van Riessen zal tijdens het ochtendprogramma een lezing geven over 'Zin in nabijheid'. Het programma begint om 10:30 uur en is in ieder geval te volgen via een livestream. Zie ook pagina 2 van deze nieuwsbrief.

Colleges prof. dr. Marc de Vries (Technische Universiteit Delft)

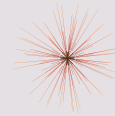
Wetenschaps- en techniekfilosofie. De colleges worden waarschijnlijk vanaf 1 september 2021 op woensdagen van 15:45 uur tot 17:30 uur gegeven. Locatie is nog niet bekend.

Colleges prof. dr. ir. Jan van der Stoep (Wageningen Universiteit)

Food and agricultural ethics: habits, moral choices, worldviews. De colleges worden gegeven in periode 1 en 2. Tijd en locatie nog niet bekend.

Kijk voor de meest actuele informatie op www.christelijkefilosofie.nl.

COLOFON

STICHTING VOOR
CHRISTELIJKE FILOSOFIE

Uitgave van Stichting voor Christelijke Filosofie

Bestuur

Dirk van Schepen MA (voorzitter)
Jan van Ginkel RA (penningmeester)
Wout Bisschop MA (secretaris)
Henk Jongbloed MSc
Prof. dr. ir. Aart Nederveen
Drs. Annemiek van Woudenberg-de Groot

Curatorium

Prof. dr. Johan Graafland
Prof. dr. James Kennedy
Prof. dr. Roel Kuiper

Hoogleraren

Prof. dr. Jan Hoogland (Twente)
Prof. dr. ir. Jeroen de Ridder (Groningen)
Prof. dr. ir. Jan van der Stoep (Wageningen)
Prof. dr. Marc de Vries (Delft)

Bureaumedewerkers

Dr. Sander Luitwieler (directeur)
Marieke Haan (bureaumanager)
Dr. Teunis Brand (redacteur en communicatiemedewerker)

Contributie en abonnementsprijzen:

- Contributie Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte: € 70,- per jaar
- Abonnement Sophie: € 41,50 per jaar (6 nummers); zie www.sophieonline.nl
- Abonnement *Philosophia Reformata*: zie www.philosophia-reformata.org

Contact

Adres Bergstraat 33, 3811 NG, Amersfoort
T 033 - 43 28 288
E info@christelijkefilosofie.nl
W www.christelijkefilosofie.nl
Facebook cfilosofie
Twitter @Cfilosofie
IBAN NL33 INGB 0001 2095 98

Ontwerp

Aperta, Hilversum

DTP & Druk

Buijten & Schipperheijn, Amsterdam